

การวิเคราะห์วาทกรรมชาตินิยมไทยในแบบเรียนสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์

Discourse Analysis of Thai Nationalism
in Social Studies and Historical Textbooks

สิทธิชัย สุขคะตะ* ดร.ณัฐวิณัฏ บุนนาค**

Sittichai Sukata and Nadhawe Bunnag

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์วาทกรรมชาตินิยมไทยในแบบเรียนสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวาทกรรมชาตินิยมไทยในแบบเรียนวิชาสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิเคราะห์จากเอกสาร แบ่งเป็น การวิเคราะห์ตัวบท และการวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรม วิเคราะห์แบบเรียนสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ตามแนวคิดชาตินิยมไทย ที่พัฒนาโดย สายชล สัตยานุรักษ์ ซึ่งแบ่งชาตินิยมไทยออกเป็นสี่ด้านได้แก่ เชื้อชาติ พระมหากษัตริย์ ศาสนา และวัฒนธรรม

ผลการวิจัยพบว่าเนื้อหาในแบบเรียนวิชาสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์ของระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 สะท้อนความพยายามของรัฐในการสร้างความรู้สึกลูกชาตินิยมไทยโดยให้ความสำคัญกับชาตินิยมไทย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเชื้อชาติ เน้นความสามัคคี การสืบทอดของเชื้อชาติ ความฉลาดของเชื้อชาติ การรู้จักปรับตัวและรู้จักเสียสละ ด้านสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเน้นความสำคัญของสถาบันดังกล่าวกับเอกราช การสร้างคุณประโยชน์ด้านการกินดีอยู่ดีตามยุคสมัยและการเป็นศูนย์รวมจิตใจ ด้านวัฒนธรรม เน้นความเหนือกว่าของวัฒนธรรมของกลุ่ม การรู้จักปรับตัว ความคู่ควรแก่การอนุรักษ์ และวัฒนธรรมที่เป็นที่ยอมรับ ส่วนด้านพุทธศาสนาไม่ได้กล่าวถึงอย่างเด่นชัด แต่พูดรวมๆ อยู่ในประเด็นชาตินิยมด้านสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเป็นพระราชภารกิจสำคัญประการหนึ่ง เนื่องจากต้องการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพุทธศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ผลการวิจัยภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม พบว่าแบบเรียนมีการเลือกเสนอข้อมูลเพียงด้านเดียว โดยที่ไม่ให้ความสำคัญกับเชื้อชาติอื่น สถาบันอื่น และวัฒนธรรมอื่น ทั้งที่ในสังคมไทยนั้นมีการรวมอยู่ของหลายเชื้อชาติ หลายสถาบัน และหลายวัฒนธรรม ทั้งนี้อาจเพื่อตอบสนองความจำเป็นของรัฐ ส่งเสริมการสร้างรัฐไทยสมัยใหม่ลักษณะที่เหนือกว่าและมีความเป็นพิเศษของ “ความเป็นไทย” จึงถูกแสดงออกมาเพื่อกระตุ้นให้เกิดการผสมกลืนกลายทางวัฒนธรรมและการสร้างเอกภาพแห่งชาติ

คำสำคัญ: ชาตินิยมไทย, ชาตินิยมในแบบเรียนสังคมศึกษา, ชาตินิยมในแบบเรียนประวัติศาสตร์

Abstract

This research entitled “Discourse Analysis of Thai Nationalism in Social Studies and Historical Textbooks” has its objective to study Thai nationalism discourse as appeared in social studies and

* นิสิต หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

historical textbooks for students between grades 4 and 6. Qualitative research method was applied, focusing mainly on documentary analysis. The analysis was divided into two parts, namely textual analysis on the one hand and an analysis of the discursive practices on the other hand. The Thai nationalism discourse, especially the one developed by Saichon Sattayanurak, was applied to the text books. The specified Thai nationalism discourse has 4 main components, namely race, the royal institution, religion, and culture.

The research result in the area of textual analysis found that the content of social studies and historical textbooks under studied reflected the state's attempt to construct the sense of Thai nationalism divided into 3 main parts. The first part is race, emphasising on living in harmony, the inheritance of race, and various superior character of the Thai, including cleverness, and the readiness for adaptation, and personal sacrifice. As for the royal institution, it was emphasised that the institution was closely related to the independence of the nation, the construction of prosperity for the state and its people across various timeframes, and its serving as the centre of the nation's mind. As for the area of culture, superior character of the Thai culture and civilization was emphasised, including the readiness for adaptation, the preciousness called for a good preservation, and the wide acknowledgement of its good name. The religious part was not emphasised in the textbooks. It was touched upon as an inclusive part of the royal institution, as one of the institution's main duties. The research result in the analysis of the discursive practices demonstrated that the content of the textbooks was chosen in one-side story fashion, with an attempt to ignore the significance to other races, institutions, and culture. This was against the fact that in reality there has been the lives in harmony of various races, institutions and cultures in the Thai society. This attempt might cause by the need of the state to facilitate the construction of the Thai modern state. The superior character and distinct place of "Thainess" has, therefore, been demonstrated to encourage cultural assimilation and to strengthen the nation's independence.

Key Word: Thai Nationalism, Nationalism in Social Studies Textbooks, Nationalism in Historical Textbooks

บทนำ

ปัจจุบันพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 ได้กำหนดการศึกษาภาคบังคับขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้แบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ เนื่องจากแบบเรียนเป็น “สื่อ” ที่สำคัญในการนำเสนอรายละเอียดเนื้อหาของหลักสูตรเพื่อนำมาถ่ายทอดและปลูกฝังความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้เรียน โดยรัฐให้เหตุผลว่าหากภาครัฐต้องการยกระดับความสามารถในการแข่งขันด้านการศึกษา รัฐบาลจำเป็นต้องสร้างพื้นฐานความรู้ตั้งแต่โดยกระทรวงศึกษาจะเป็นผู้กำหนดแบบเรียนที่ใช้ในโรงเรียนเฉพาะระดับประถมศึกษา และวุฒิภาวะของเด็กระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ประถมศึกษาปีที่ 4-6) เป็นระยะที่เด็กมีโอกาสเรียนรู้ได้กว้างขวางซึ่งเป็นผลมาจากการได้อ่าน ได้ทำกิจกรรม และได้รับการฝึกสอนอบรมส่งเสริมทางด้านปัญญาและความคิดจากครูและโรงเรียน ด้วยเหตุผลข้างต้น รัฐก็อาจอาศัยแบบเรียนทางวิชาการสำหรับเด็กนักเรียนในระดับช่วงอายุดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการกล่อมเกลาคูณการณทางการเมืองให้กับพลเมือง การเป็นประชาธิปไตยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ และพลเมือง หรือแม้แต่เรื่องชาตินิยม

การสร้างความเป็นชาตินิยมจากรัฐโดยใช้แบบเรียนจึงถือเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพมากในการเผยแพร่อุดมการณ์ของชาติ กล่อมเกล้าให้คนเชื่อฟังและปฏิบัติตามสิ่งที่รัฐกำหนด เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีและง่ายต่อการขึ้นำตามทิศทางและการควบคุมของรัฐ ประกอบกับความพร้อมของรัฐในการครองอำนาจในการกำหนดแบบเรียนในระดับประถมศึกษาจนพบกับความพร้อมของวุฒิภาวะของเด็กวัยประถมศึกษาตอนปลาย แบบเรียนจึงยังมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการเป็นเครื่องมือครอบงำผู้เรียน โดยเฉพาะแบบเรียนวิชาสังคมศึกษาและวิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศึกษา(หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์) จึงน่าจะเป็วิชาที่มุ่งสร้างการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ตามลักษณะที่รัฐต้องการ ส่วนกลุ่มวิชาประวัติศาสตร์สามารถสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า รัฐต้องการบอกเรื่องราวที่ผ่านมาให้เราอยู่ในลักษณะใด ซึ่งรายละเอียดเนื้อหาของทั้งวิชาสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความเป็นเอกภาพและความมั่นคงของชาติ

การวิเคราะห์วาทกรรมชาตินิยมไทยในแบบเรียนวิชาสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาแบบเรียนในระดับประถมศึกษาตอนปลาย โดยวิธีการวิเคราะห์วาทกรรม ที่แบ่งเป็นการวิเคราะห์ตัวบทและภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม เพื่อตอบสมมติฐานในการศึกษาที่ว่า แบบเรียนสังคมและประวัติศาสตร์ถูกสร้างขึ้นให้เกิดวาทกรรมชุดหนึ่งขึ้นมาเพื่อความเป็นชาตินิยมและหล่อหลอมความเป็นชาติไทย โดยวิเคราะห์จากหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ และหนังสือเรียน รายวิชา หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และ ภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ฉบับปัจจุบัน จำนวน 6 เล่ม ดังนี้

1. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553ก)
2. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553ข)
3. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553ค)
4. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และ ภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553ง)
5. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และ ภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553จ)
6. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และ ภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553ฉ)

โดยวิเคราะห์จากกรอบแนวคิดชาตินิยมไทยของ ศาสตราจารย์ ดร.สายชล สัตยานุรักษ์ (2551) โดยวิเคราะห์ว่าชาตินิยมไทย คือ การที่รัฐปลูกฝังความเป็นไทย ให้ความสำคัญของเชื้อชาติโดยเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อนของสถาบันพระมหากษัตริย์กับพุทธศาสนา โดยความเป็นไทยจะเน้นอย่างชัดเจนในเรื่องของศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย โดยปลูกฝังชาตินิยมทางวัฒนธรรมอย่างเข้มข้น หล่อหลอมอัตลักษณ์ชาติโดยเฉพาะพุทธศาสนา รวมถึงแนวคิดการพัฒนา จาก การเจริญทางวัตถุแต่ต้องรักษาจิตใจอย่างไทย เน้นการทำหน้าที่ตามสถานภาพของตน และต้องสามัคคี เสียสละเพื่อชาติ ชาตินิยมไทยยังให้ความสำคัญและความหมายของ “พระมหากษัตริย์” และ “พุทธศาสนา” สัมพันธ์กันอย่างซับซ้อนในเรื่องของพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ กับวัฒนธรรมและความเป็นไทยด้านอื่นๆ เช่น พวกศิลปะไทย กลายเป็นข้อจำกัดของความเป็นไทย โดยชาตินิยมไทยยังสร้างองค์ประกอบนิยามความเป็นไทย ที่สำคัญ ได้แก่

1. ความสำคัญของเชื้อชาติ ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเชื้อชาติไทย และชี้ให้เห็นถึงความภูมิใจในประวัติศาสตร์ต่อเชื้อชาติของตนเอง
2. ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ แสดงถึงความจงรักภักดีต่อสถาบัน โดยมุ่งเน้นให้เห็นถึงบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในเรื่องความมั่นคงของชาติและความรู้สึกร่วมกัน ความเป็นชาติไทยจึงจำเป็นต้องมีพระมหากษัตริย์เป็นหลักสำคัญ

3. ความสำคัญของพุทธศาสนามีถึงคำสั่งสอนของพุทธศาสนาที่ช่วยสร้างความความมั่นคงแห่งรัฐ มองว่าศาสนาสามารถช่วยให้สังคมเกิดความสงบสุข

4. ความสำคัญของการแสดงออกถึงวัฒนธรรมตน หมายถึงความเจริญงอกงามของหมู่คณะ และขนบธรรมเนียมอันดีงาม เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่เหนือกว่าวัฒนธรรมอื่น

ชาตินิยมจากแบบเรียนเชิงเนื้อหา

จากการวิเคราะห์ตัวบทสามารถแบ่งการสร้างวาทกรรมชาตินิยมได้เป็น 3 ด้านคือ ด้านเชื้อชาติ ด้านพระมหากษัตริย์ และด้านวัฒนธรรม ส่วนเรื่องพุทธศาสนามีการกล่าวถึงในบริบทของพระราชกรณียกิจของสถาบันพระมหากษัตริย์

วาทกรรมชาตินิยมด้าน เชื้อชาติ

1. ความสามัคคีของเชื้อชาติ เชื้อชาติของไทยในแบบเรียนนั้นไม่ใช่เป็นเพียงแค่เชื้อชาติไทยที่เป็นเชื้อสายไทยแท้เท่านั้น แต่ความเป็นคนไทยในแบบเรียนหมายถึง คนไทยทุกเชื้อสาย ซึ่งสามารถอยู่รวมกันได้จากลักษณะของความสามัคคีที่มีในเชื้อชาติ

2. ความสืบทอดมายาวนานของเชื้อชาติ แบบเรียนไทยยังสร้างความภูมิใจของเชื้อชาติ โดยมีความสัมพันธ์กับพื้นที่และความสืบเนื่องยาวนานเชิงวัฒนธรรม

3. ความฉลาดและรู้จักประติษฐานของเชื้อชาติ แบบเรียนยังสร้างความภาคภูมิใจต่อเชื้อชาติของเรา ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นทางเชื้อชาติ โดยสื่อให้เห็นว่า บรรพบุรุษ ของเรานั้นมีความเฉลียวฉลาด มาตั้งแต่สมัยอดีต

4. การรู้จักปรับตัวของเชื้อชาติและชาติพันธุ์ แบบเรียนยังสื่อให้เห็นลักษณะเด่นอีกประการของเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ในลักษณะที่เรารู้จักปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ

5. การรู้จักเสียสละและมีจิตใจของเชื้อชาติ ตัวบทแบบเรียนยังสื่อถึงลักษณะเด่นของเชื้อชาติ โดยแสดงให้เห็นว่าเชื้อชาติของเรา มีจิตใจที่รู้จักการเสียสละ จุดมุ่งหมายของการเสียสละนั้นจะเน้นไปในเรื่องของ “เอกราช” ของชาติเป็นสำคัญ ความเป็นเชื้อชาติเดียวกันในแบบเรียนจะเรียกโดยรวมว่า “บรรพบุรุษ”

วาทกรรมชาตินิยมด้าน สถาบันพระมหากษัตริย์

1. สถาบันพระมหากษัตริย์กับการคงไว้ซึ่งเอกราชของชาติ แบบเรียน มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ เรื่องของเอกภาพของชาติ ดังนั้นเอกภาพของชาติกับสถาบันพระมหากษัตริย์จึงมีความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนาน และเมื่อเอกภาพหรือเอกราชของชาติสูญสิ้นไป สถาบันพระมหากษัตริย์ก็มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำหลักเพื่อนำเอกราชของชาตินั้นคืนมา สื่อให้เห็นถึงบทบาทพระมหากษัตริย์ส่งผลต่อความมั่นคงของความเป็นชาติไทย

2. พระราชกรณียกิจด้านเศรษฐกิจและความกินดีอยู่ดี สร้างความชอบธรรมให้สถาบันพระมหากษัตริย์จากการสร้างคุณประโยชน์ในด้านการเสริมสร้างความกินดีอยู่ดีของประชาชนเพื่อสื่อให้ผู้อ่านยอมรับในสถาบันพระมหากษัตริย์และสร้างความภาคภูมิใจให้ในสถาบันพระมหากษัตริย์เพื่อคงไว้ซึ่งการยึดถือสถาบันพระมหากษัตริย์ร่วมกันของคนในสังคม

3. พุทธศาสนากับการอุปถัมภ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยแบบเรียนมีการแสดงให้เห็นว่าสถาบันพระมหากษัตริย์นั้นอุปถัมภ์พุทธศาสนา จากการให้ความสำคัญกับศาสนาสถาน และยังสื่อให้เห็นว่าพุทธศาสนานั้นมีการสืบทอด โดยสอดคล้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์

4. พระราชอัจฉริยภาพของพระมหากษัตริย์ ในรัชกาลปัจจุบันของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงในยุคปัจจุบัน นอกจากนั้นตัวบทแบบเรียนได้สื่อให้เห็นถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีบทบาทในการช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ

5. สถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจ ด้วยทบทวนเรียนสื่อถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ ในลักษณะของการสร้างความรู้สึกร่วมกันของคนในสังคม ความศรัทธา ความจงรักภักดีที่มีต่อพระมหากษัตริย์ร่วมกัน

6. สถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะเป็นสถาบันที่ผู้ใดละเมิดมิได้ มีความสัมพันธ์กับเรื่องของเอกภาพของชาติไว้อย่างซับซ้อน จึงตรงกับความต้องการของรัฐ กล่าวคือการที่ห้ามผู้ใดกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ ก็หมายถึงการห้ามผู้ใดแตะต้องเรื่องเอกภาพของชาติด้วย

วาทกรรมชาตินิยมด้าน วัฒนธรรม

ในแบบเรียน วัฒนธรรมไทยหมายถึง วิถีชีวิต ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาไทย มารยาทไทย ดนตรีไทย และแบบเรียนยังสื่อให้เห็นถึงความงดงาม เหมาะสม มีเอกลักษณ์ วัฒนธรรมไทย

1. จิตใจอย่างไทย ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ตามสถานภาพและความเสียสละเพื่อชาติ รัฐต้องการให้ชาติพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองไปพร้อมกับการมีจิตใจแบบไทย แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมไทยนั้นหล่อหลอมความเป็นชนชั้นทางสังคม

2. วัฒนธรรมไทยคู่ควรแก่การอนุรักษ์ ด้วยทบทวนเรียนสื่อให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นสิ่งที่มีค่าคู่ควรแก่การรักษา สื่อให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่ผู้รักษาและสืบทอดจะได้รับจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

3. วัฒนธรรมไทยเป็นที่ยอมรับอย่างสากล ด้วยทบทวนเรียนสร้างความภาคภูมิใจต่อวัฒนธรรมของไทยโดยสื่อให้เห็นว่าวัฒนธรรมของไทย เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่

4. วัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นในแบบเรียนได้นำเสนอโดยผ่านสินค้าในชุมชนหรือ “สินค้าโอท็อป” นอกจากเป็นการสร้างความร่วมมือ ความรู้สึกร่วมกันและยังแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมหรือเอกลักษณ์ของชาติ ส่งเสริมให้เกิดความเป็นชาตินิยม

5. วัฒนธรรมจากการที่วัฒนธรรมรู้จักปรับตัว นอกจากนั้นด้วยทบทวนเรียนสื่อให้เห็นว่า วัฒนธรรมของเรารู้จักการปรับตัว การเลือกรับและปรับจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของไทย

6. ความเหนือกว่าของวัฒนธรรมด้านการสร้างที่อยู่อาศัย (บ้านทรงไทย) ด้วยทบทวนเรียนสื่อให้เห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านที่อยู่อาศัยนั้น มีลักษณะที่โดดเด่น จากการเปรียบเทียบเพื่อแสดงความชัดเจนของความเหนือกว่าของวัฒนธรรมของไทย การสร้างบ้านแบบไทยซึ่งเป็นภูมิปัญญาของไทยนั้น เป็นการสร้างจากไม้ ลักษณะที่เด่นกว่าของไม้คือไม่กักเก็บความร้อนเท่าคอนกรีต และเลือกที่จะไม่กล่าวถึงความแข็งแรงของคอนกรีต เป็นการสร้างความภาคภูมิใจ

7. ความเหนือกว่าของวัฒนธรรมด้านการประกอบอาหาร (อาหารไทย) วัฒนธรรมด้านอาหารของไทยนั้น มีความโดดเด่นและมีประโยชน์ อย่างมากจากวัตถุดิบที่ใช้ในการปรุงอาหารไทย ด้วยทบทวนเรียนพยายามสร้างให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าอาหารไทยมีลักษณะที่เหนือกว่า

ชาตินิยมจากแบบเรียนเชิงภาค ปฏิบัติการทางวาทกรรม

จากการวิเคราะห์ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม วิเคราะห์จากสิ่งกดทับและผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการสร้างชาตินิยมได้เป็น 3 ด้านคือ ด้านเชื้อชาติ ด้านพระมหากษัตริย์ และด้านวัฒนธรรม พบว่าแบบเรียนมีการเลือกเสนอข้อมูลเพียงด้านเดียว โดยเลือกที่ไม่ให้ความสำคัญของเชื้อชาติอื่น สถาบันอื่น และวัฒนธรรมอื่น ทั้งที่ในสังคมไทยนั้นมีการรวมอยู่ของหลายเชื้อชาติหลายสถาบัน และหลายวัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของรัฐ เพื่อให้รัฐนั้นเป็นรัฐสมัยใหม่

สิ่งที่ถูกกดทับและผู้ที่ได้รับประโยชน์ ของชาตินิยมไทยด้านเชื้อชาติ

สิ่งที่ถูกกดทับ จากการวิเคราะห์วาทกรรมชาตินิยมไทยในแบบเรียน ความสำคัญของเชื้อชาตินั้น มีการกล่าวถึงว่าสมาชิกในสังคมไทยนั้นมีความสามัคคีกัน อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข กล่าวคือคนที่อยู่ในสังคมไทยนั้นไม่ได้มีเพียงแค่เชื้อชาติไทยเท่านั้น ยังคงมีเชื้อชาติอื่นๆรวมอยู่ด้วย และถึงแม้ว่าในแบบเรียนข้างต้นจะไม่มีกล่าวถึงลักษณะที่ถูกละเลยอื่นแต่ก็มุ่ง

อธิบายเพียงแค่ลักษณะเด่นเชื้อชาติไทยเพียงเดียวนั้น ทั้งๆ ที่คนในสังคมไทยนั้นประกอบด้วยคนหลากหลายเชื้อชาติ จึงกล่าวได้ว่าแบบเรียนมีความพยายามที่จะให้ความสำคัญกับเชื้อชาติไทย ดังนั้นเชื้อชาติอื่นจึงเสมือนถูกกดทับจากแบบเรียนที่พยายามสื่อให้เห็นแต่ลักษณะที่ดีของเชื้อชาติไทย

โดยแบบเรียนพยายามสร้างภาพของลักษณะของเชื้อชาติไทยมีลักษณะที่ดี เช่นการที่กล่าวว่าคนไทยนั้นมีความยาวนานของชาติพันธุ์ ซึ่งแบบเรียนพยายามอธิบายให้เห็นว่าคนไทยมีการสืบทอดมาเป็นเวลานาน ซึ่งบางทีชาติพันธุ์อื่นอาจมีการสืบทอดมายาวนานกว่าไทยก็ได้ เช่นชาติพันธุ์จีนอาจมีการสืบทอดมายาวนานกว่าชาติพันธุ์ไทยแต่แบบเรียนก็เลือกที่จะไม่กล่าวถึง หรือการที่แบบเรียนพยายามอธิบายให้เห็นว่าคนไทยนั้นรู้จักประดิษฐ์คิดค้น เพื่อเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้แก่เชื้อชาติไทย ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าแบบเรียนพยายามเสนอว่าสิ่งประดิษฐ์เหล่านั้นเป็นสิ่งซึ่งคนที่มีชาติไทยเป็นคน คิดค้นเอง โดยในความเป็นจริงอาจเกิดจากการเรียนรู้หรือการถ่ายทอดมาจากอาณาจักรอื่นก็ได้ กล่าวได้ว่าแบบเรียนพยายามสื่อถึงความสามารถของเชื้อชาติไทยเพื่อสร้างความรู้รักชาตินิยม

อย่างไรก็ตามแบบเรียน มีการซ่อนกันอยู่ของการสืบทอดของพื้นและเรื่องของเชื้อชาติ โดยแบบเรียนข้างต้นกล่าวถึงความต่อเนื่องของพื้นที่ นั้นมีคนไทยอยู่อย่างไม่วายขาดสาย ซึ่งแบบเรียนนั้นบางครั้งใช้พื้นที่เป็นเกณฑ์ในการกำหนดความเป็นเชื้อชาติไทย บางครั้งพื้นที่ก็เปลี่ยนไปได้แต่คนในพื้นที่นั้นก็ยังเป็นคนเชื้อชาติไทยอยู่ กล่าวคือถ้าบอกว่าคนเชื้อชาติไทยคือคนที่ต้องอยู่บนพื้นที่เดียวกัน ถ้าเช่นนั้นอาณาจักรอยุธยาจักรวรรดิโกสินทร์สอดคล้องกับคนที่มีเชื้อชาติไทยได้อย่างไร ทั้งที่อยู่กันคนละพื้นที่ ซึ่งอาจเป็นการกดทับความรู้จากรัฐ โดยรัฐต้องการเสนอให้เห็นว่ามีคนเชื้อชาติไทยที่อยู่ในประเทศไทยมานาน จึงเสนอแบบเรียนโดยอธิบายถึงความยาวนานเชื้อชาติไทย และเลือกที่จะอธิบายในคนละแง่มุม เพื่อผลประโยชน์คือการแสดงให้เห็นการสืบทอดของเชื้อชาติไทยนั้นมีมานาน ทั้งนี้เป็นการสร้างความชอบธรรมกับเรื่องของพื้นที่ที่ชัดเจน ตามความต้องการของรัฐเพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องของดินแดนและประชาชน ตามแนวคิดรัฐสมัยใหม่

ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการที่แบบเรียนพยายามสร้างให้เห็นว่าเชื้อชาติและชาติพันธุ์ของไทยนั้นมีลักษณะที่ดี ก็เพื่อที่จะต้องการให้ผู้อ่านเกิดความภาคภูมิใจในเชื้อชาติและชาติพันธุ์ของไทย สร้างความรู้รักต่อความเป็นชาตินิยม เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของรัฐ

เชื้อชาติตามแบบที่หนังสือแบบเรียนต้องการสื่อ เป็นการสร้างคนไทยตามอุดมคติของรัฐ โดยรัฐสร้างความชอบธรรมของเชื้อชาติไทยที่มีการสืบทอดมายาวนานตั้งแต่ครั้งอดีต รวมถึงรัฐพยายามเสนอให้เห็นว่าคนเชื้อชาติไทย นั้นมีลักษณะเด่นหลายด้าน ล้วนแต่สร้างความภาคภูมิใจเพื่อให้เกิดความรู้รักภูมิใจของผู้อ่านและยังถือเป็นการกำหนดคุณลักษณะรวมถึงบ่งบอกถึงความเป็นคนไทยเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของรัฐสมัยใหม่ในปัจจุบัน กล่าวคือ รัฐสมัยใหม่ประกอบด้วยประชาชน ดินแดนที่แน่นอน รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย ดังนั้นองค์ประกอบของรัฐสมัยใหม่จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสร้างชาตินิยม จากการที่แบบเรียนสื่อให้เห็นว่าคนไทยมีลักษณะที่มีการสืบทอดมายาวนาน มีความสามัคคี เป็นคนฉลาด รู้จักปรับตัว และรู้จักเสียสละ ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความภาคภูมิใจ ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดความรู้รักถึงความเป็นชาตินิยม โดยให้ความสำคัญกับเรื่องเอกราชของชาติเป็นสำคัญ เอกราชเป็นสิ่งที่รัฐให้ความสำคัญมาเป็นลำดับต้นๆ อาจเป็นเพราะประเทศไทยเป็นประเทศเล็กในภูมิภาค รัฐจึงต้องพยายามรักษาให้ประเทศอยู่รอด เพราะในแต่ละยุคเราก็คงปรับตัวเองมาทุกยุค มีการถ่วงดุลอำนาจมาโดยตลอด ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเราก็เป็นพันธมิตรกับอเมริกา เพื่อถ่วงดุลอำนาจเพื่อให้เราอยู่รอด แม้แต่ในสมัยปัจจุบันมหาอำนาจโลกเริ่มมีการเปลี่ยนเราเองก็เริ่มเป็นพันธมิตรทั้งกับประเทศจีนและอเมริกา เห็นได้ว่าประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่ยุคอดีต ดังนั้นการเตรียมคนในแบบที่รัฐต้องการให้พร้อมก็เป็นเรื่องที่สำคัญ การที่แบบเรียนอธิบายว่าเชื้อชาติไทยนั้น เป็นคนที่มีรู้จักปรับตัว รู้จักเสียสละ โดยให้ความสำคัญกับเอกราชมาแต่ครั้งอดีต ก็เป็นการเตรียมคนให้พร้อมเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงของการเมืองโลกในอนาคต ซึ่งการเตรียมคนให้พร้อมนี้ก็ส่งผลที่ดีต่อรัฐบาล เพื่อให้รัฐบาลนั้นง่ายต่อการปกครอง

สิ่งที่ถูกกดทับและผู้ที่ได้รับประโยชน์ จากขานินิยมไทยด้านสถาบันพระมหากษัตริย์

สิ่งที่ถูกกดทับ เป็นที่น่าสังเกตว่าแบบเรียนมีการอธิบายถึงสถาบันกษัตริย์โดยกล่าวเฉพาะสิ่งที่ดีของพระมหากษัตริย์ หรือเลือกเขียนเฉพาะพระมหากษัตริย์ที่สร้างคุณประโยชน์เท่านั้น ซึ่งอาจจะมีพระมหากษัตริย์บางพระองค์ที่อาจจะประพฤติไม่เหมาะสมไม่ควร แต่ก็ไม่มีการเสนอในแบบเรียน ซึ่งอาจมองได้ว่าแบบเรียนจงใจที่จะสร้างให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เพียงด้านเดียว

ประเด็นถัดมาแบบเรียนพยายามผูกสถาบันพระมหากษัตริย์เข้ากับเรื่องของความมั่นคงของชาติ โดยการมุ่งอธิบายให้เห็นว่ากษัตริย์เป็นผู้เรียกคืนความมั่นคงของชาติกลับคืนมาได้ โดยยกย่องเพียงแค่สถาบันกษัตริย์เท่านั้น และไม่มีการกล่าวถึงสถาบันอื่นที่ก็มีส่วนช่วยในการได้คืนมาซึ่งเอกราชเท่าไรนัก เช่น สถาบันทหาร หรือแม้แต่ชาวบ้าน ถึงแม้ในแบบเรียนจะมีการกล่าวถึงการสู้เพื่อเอกราชของชาติจากชาวบ้านทั่วไป เช่น เหตุการณ์เรื่องของชาวบ้านบางระจัน แต่ก็เป็นการสู้ที่ไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งอาจจะมโนยะว่าประชาชนหรือชาวบ้านทั่วไปนั้นไม่มีความสามารถมากพอในการรักษาหรือเรียกคืนเอกราชของชาติได้ หากมีเพียงแต่สถาบันพระมหากษัตริย์เท่านั้นที่สามารถทำให้ชาติได้มาซึ่งเอกราช

สถาบันพระมหากษัตริย์นั้นถูกผูกเข้ากับพุทธศาสนา ซึ่งในความเป็นจริงแล้วประเทศไทยนั้นมีคนหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ ศาสนาที่มีคนนับถือในประเทศไทยไม่ใช่มีเพียงพุทธศาสนาเท่านั้น แต่พุทธศาสนาถูกยกขึ้นมาเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของคนในชาติ ด้วยการที่คำสอนของพุทธศาสนานั้นอาจสอดคล้องกับความต้องการของรัฐ กล่าวคือพุทธศาสนานั้นคำสอนเรื่อง กฎแห่งกรรม คือการทำดีได้ชั่วได้ชั่ว ซึ่งง่ายต่อรัฐในการควบคุมดูแลให้คนสังคม และปฏิบัติตัวไปในทางที่ดี โดยการที่ยกพุทธศาสนาขึ้นมาเป็นหลักนี้ เป็นการมองข้ามศาสนาอื่นในประเทศซึ่งก็มีคนนับถือเหมือนกันแต่ไม่มีการให้ความสำคัญหรือพูดถึง จึงเสมือนเป็นการปิดกั้นหรือกดทับศาสนาอื่นไว้ เพื่อพยายามที่จะชูพุทธศาสนาขึ้นมา ซึ่งคำสอนของศาสนาอื่นนั้นก็เป็คำสอนที่ดีและเป็นประโยชน์เหมือนกันแต่อาจจะไม่เอื้อต่อประโยชน์ต่อรัฐในการปกครองให้ง่ายขึ้นจึงไม่ถูกหยิบยกขึ้นมาให้ความสำคัญเหมือนพุทธศาสนา

ผู้ที่ได้รับประโยชน์ จากการสร้างภาพการรับรู้ของสถาบันพระมหากษัตริย์ในแบบเรียน มุ่งอธิบายถึงสถาบันพระมหากษัตริย์นั้นมีพระอัจฉริยภาพในหลายด้าน ทรงส่งเสริมการกินดีอยู่ดี เพื่อสร้างให้เกิดความภาคภูมิใจและยอมรับในสถาบันพระมหากษัตริย์ เพราะเมื่อคนเคารพและจงรักภักดีในสถาบันพระมหากษัตริย์แล้วนั้น รัฐก็จะได้รับประโยชน์จากการปกครองที่ง่ายขึ้น เช่น การนำสถาบันพระมหากษัตริย์ถูกเชื่อมโยงกับเรื่องของการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง เพราะเมื่อคนยึดถือในสถาบันพระมหากษัตริย์แล้ว การรับเอาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ก็จะเป็นเรื่องที่ง่ายขึ้นและยอมรับได้เร็วขึ้น

การที่ผู้อ่านเกิดความรู้สึกยึดถือและยอมรับในสถาบันกษัตริย์แล้ว การที่นำสถาบันพระมหากษัตริย์เชื่อมโยงเข้ากับพุทธศาสนา ยิ่งทำให้ส่งผลต่อรัฐในการปกครองที่ง่ายขึ้น กล่าวคือคำสอนของพุทธศาสนานั้นสอดคล้องกับความต้องการของรัฐ คือพุทธศาสนานั้นเน้นเรื่องผลจากการกระทำ ทำความดีก็จะได้สิ่งที่ดี ทำความชั่วก็จะได้สิ่งที่ไม่ดีซึ่ง เรื่องของ บาป บุญ ก็เป็นตัวช่วยให้รัฐปกครองได้ง่ายขึ้น ซึ่งเหมาะกับรัฐในการปกครอง เพราะเมื่อคนเกรงกลัวบาป ก็จะไม่ทำความผิด กล่าวคือพุทธศาสนาจะเป็นตัวช่วยที่จะทำให้รัฐเกิดความสงบสุขได้

สถาบันพระมหากษัตริย์มีความสัมพันธ์กับเรื่องของเอกราชของชาติ ยิ่งทำให้คนรู้สึกเคารพและยอมรับในสถาบันพระมหากษัตริย์มากขึ้น ซึ่งเป็นผลต่อรัฐ กล่าวคือรัฐจำเป็นต้องรักษาเอกราชของชาติเป็นสำคัญ รัฐจึงเลือกสถาบันพระมหากษัตริย์ขึ้นมาเพื่อให้คนในสังคมยึดถือร่วมกัน และแสดงให้เห็นว่าสถาบันพระมหากษัตริย์นั้นเป็นผู้รักษาเอกราชของชาติมาตั้งแต่ครั้งอดีต จึงกล่าวได้ว่าการยึดมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ก็เป็นการยึดมั่นในเอกราชของชาติเช่นกัน

สิ่งที่ถูกกดทับและผู้ที่ได้รับประโยชน์ จากชาตินิยมไทยด้านวัฒนธรรม

สิ่งที่ถูกกดทับ จากแบบเรียนข้างต้นมีการเสนอให้เห็นถึงด้านดีเพียงด้านเดียวของวัฒนธรรมของไทย ซึ่งแบบเรียน ก็เลือกที่จะไม่พูดถึงข้อเสียของวัฒนธรรมของไทย เช่น เรื่องการปลูกบ้านทรงไทย แบบเรียนก็จะอธิบายว่าบ้านทรงไทยที่สร้างมาจากไม้นั้น อากาศถ่ายเทและเย็นสบายกว่าบ้านที่สร้างจากคอนกรีต ซึ่งแบบเรียนเลือกที่จะพูดถึงด้านดีคือสื่อแค่ข้อดีของไม้ที่ใช้สร้างบ้านแบบทรงไทย โดยไม่กล่าวถึงข้อเสียของมัน เช่น คอนกรีตนั้นมีความแข็งแรงกว่าไม้ เห็นได้ว่าแบบเรียนพยายามสร้างให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน

แบบเรียนพยายามสร้างความภาคภูมิใจแก่ผู้อ่านโดยพยายามบอกแต่ข้อดีของวัฒนธรรมนั้นๆ เช่น เรื่องของอาหารไทย แบบเรียนก็พยายามสื่อให้เห็นว่าอาหารไทยนั้นมีประโยชน์มากเพราะใช้พืชผักต่างๆ (สมุนไพร) ที่ปลูกในอาหารไทยสามารถรักษาหรือบรรเทาอาการต่างๆ ได้ ซึ่งไม่มีการกล่าวถึงข้อเสียของสมุนไพรที่ใช้ในการปรุงอาหารไทยว่า หากใส่มากเกินไปจะก่อให้เกิดผลเสียต่อร่างกายอย่างไร แบบเรียนสื่อเพียงด้านเดียวว่าสมุนไพรไทยที่ใช้ปรุงอาหารไทยนั้นดีต่อร่างกาย แบบเรียนกล่าวถึงวัฒนธรรมของไทยนั้นหมายถึงภาษาไทยที่ตรงตามมาตรฐาน เสมือนเป็นการกดทับวัฒนธรรมอื่นในชาติ เพราะในชาตินั้นไม่ได้มีเพียงการสื่อสารไทยที่เป็นไทยกลางหรือไทยมาตรฐานเพียงภาษาเดียวเท่านั้น แต่ยังมีภาษาถิ่นที่คนในชาติก็ยังคงมีใช้กันอยู่ แต่ก็ไม่ถือเป็นภาษาหลักที่ใช้ในการสื่อสาร ซึ่งถือได้ว่าภาษาถิ่นอื่นถูกกดทับด้วยการกำหนดเรื่องของวัฒนธรรมไทย

ในทางพัฒนาทางเศรษฐกิจ แบบเรียนก็ต้องการให้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันการมีจิตใจแบบไทย กล่าวคือแบบเรียนพยายามอธิบายว่าวัฒนธรรมไทย หรือการบริโภคของไทยนั้นจะช่วยให้ชาติมีการพัฒนาและก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ โดยไม่มีการกล่าวถึงสินค้าหรือการบริโภคจากภายนอก โดยแบบเรียนเลือกเสนอข้อมูลเพียงด้านเดียวว่า หากเราใช้สินค้าไทย ก็จะส่งผลดีทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินในประเทศ ทำให้ประเทศมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ หรือการที่เรารักษาวัฒนธรรมไทยและประเพณีของไทยเอาไว้จะทำให้เราสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวได้ โดยแบบเรียนไม่มีการกล่าวถึงคุณภาพของสินค้าเลยว่า สินค้าไทยนั้นคุณภาพเป็นอย่างไรแตกต่างกับคุณภาพสินค้าที่มีการนำเข้าหรือไม่อย่างไร ทำให้ผู้อ่านได้รับสารเพียงด้านเดียว

ผู้ที่ได้รับประโยชน์ รัฐได้รับประโยชน์จากการที่มีการกำหนดรูปแบบของวัฒนธรรมไทย จากการวิเคราะห์พบว่าในแบบเรียน วัฒนธรรมไทยหมายถึง วิถีชีวิต ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาไทย มารยาทไทย ดนตรีไทยและแบบเรียนยังสื่อให้เห็นถึงความงดงาม เหมาะสม มีเอกลักษณ์ วัฒนธรรมไทยนั้นเป็นอย่างไร เพราะในประเทศไทยนั้น มีผู้คนอาศัยอยู่มากมายหลายเชื้อชาติ ดังนั้นวัฒนธรรมของแต่ละเชื้อชาติจึงมีความแตกต่างกันอย่างมาก ดังนั้นเมื่อรัฐต้องการที่จะสร้างชาติแล้วนั้น สิ่งที่รัฐพึงปฏิบัติคือการทำให้คนในชาตินั้นปฏิบัติตนไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นการชูวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งขึ้นมาเป็นวัฒนธรรมหลักของคนในชาตินั้นจึงจำเป็นต่อรัฐ วัฒนธรรมไทย จึงเป็นเครื่องมือหนึ่งของรัฐในการรวมคนในชาติ

แบบเรียนวิชาสังคมและประวัติศาสตร์จากหนังสือ รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์และหนังสือแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีการใช้ภาษาไทยมาตรฐาน(ภาษาไทยกลาง)เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ซึ่งตอกย้ำให้เห็นถึงมาตรฐานและความเป็นทางการของหนังสือเรียน เพราะภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาราชการและเป็นเครื่องมือในการสื่อสารของคนในสังคมไทยส่วนใหญ่ทำให้หนังสือสามารถสื่อสารเข้าถึงคนส่วนใหญ่ของประเทศ และการใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาหลักในการตีพิมพ์หนังสือแบบเรียน ก็เป็นหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าภาครัฐเป็นผู้เลือกภาษาไทยกลางเป็นสื่อหลักในการสื่อสาร แต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยนั้นไม่ได้มีเพียงภาษาไทยกลางเพียงเท่านั้น แต่ยังมีภาษาถิ่นอื่นๆ ซึ่งหากผู้อ่านไม่ได้ใช้ภาษาไทยกลางเป็นหลักก็อาจจะไม่เข้าใจในบางบริบทหรือบางคำ เพราะคำแต่ละคำในแต่ละท้องถิ่นก็มีการออกเสียงแตกต่างกันออกไป จึงสะท้อนให้เห็นได้ว่าผู้ที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยกลางเป็นหลักนั้นจะเป็นผู้ที่เสียประโยชน์ โดยรัฐบาลเองจะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ เพราะการที่

รัฐมีความพยายามสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นไทยขึ้น โดยหยิบยกเอาภาษาไทยกลางขึ้นมาเป็นภาษาเพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการสื่อสารหลักของคนในประเทศไทย โดยผู้ที่ถูกกดทับหรือปิดกั้นในองค์ความรู้ต่างๆที่แบบเรียนต้องการสื่อให้ก็คือกลุ่มคนที่ไม่รู้ภาษาไทยกลางนั่นเอง

ในหนังสือแบบเรียน จะมีการใช้ฉากในการสื่อให้เห็นถึงการเรียนการสอนในห้องเรียน และนอกห้องเรียน โดยจะมีการกล่าวถึงคุณครูซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ส่งสารโดยถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆให้แก่นักเรียน และหากนักเรียนมีข้อสงสัยหรือต้องการซักถามก็ต้องยกมือขึ้นเพื่อขออนุญาต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสังคมและวัฒนธรรมของไทยที่ยกย่องคุณครูให้ความเคารพและมองคุณครูเป็นผู้มีสถานภาพทางสังคมสูง ดังนั้นการมีฉากครูในการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ต่างๆให้นักเรียน โดยนักเรียนก็รับการถ่ายทอดและคล้อยตาม จึงสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจที่เหนือกว่าระหว่างผู้รับและผู้ส่งสาร

นอกจากมีคุณครูในฉากการสอนสอนนักเรียนในหนังสือแบบเรียนแล้ว ยังมีบุคคลอื่นๆ อีกด้วยเช่น คุณตา คุณพ่อ (ผู้ปกครอง) มักคุเทศก์ เป็นต้น โดยแบบเรียนจะสื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวโดย เวล่านักเรียนมีการบ้านหรือข้อสงสัย นอกชั้นเรียนก็จะมาปรึกษาผู้ปกครอง แสดงให้เห็นถึงผู้ปกครองสามารถช่วยนักเรียนในการแก้ปัญหาต่างๆได้ นักเรียนจะเชื่อฟังและเคารพผู้ปกครอง สะท้อนให้เห็นถึงสังคมไทยในลักษณะที่เด็กเชื่อฟังผู้ใหญ่ รวมถึงการที่แบบเรียนมีฉากมักคุเทศก์ที่มีความรู้เฉพาะ บอกเล่าถึงเรื่องราวประวัติศาสตร์ต่างๆให้แก่นักเรียน เป็นสิ่งที่พยายามแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือมากขึ้น ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเชื่อมั่นในข้อมูลที่รับมากขึ้น

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าหนังสือแบบเรียนนั้น ผู้เรียบเรียงจะมาจากหน่วยงานภาครัฐและผู้ทรงคุณวุฒิ ในการเรียบเรียง ในฐานะของผู้มีความเชี่ยวชาญที่สามารถกำหนดเนื้อหา ว่าหนังสือแบบเรียนนั้นๆควรมีลักษณะอย่างไร สิ่งใดที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับนั้นๆ โดยผู้เรียนไม่สามารถเลือกเนื้อหาสาระได้ จึงสะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนในเรื่องของผู้ส่งสาร (ภาครัฐ) เป็นผู้มีอำนาจเหนือกว่าผู้รับสาร (ผู้เรียน)

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าผู้รับสาร(ผู้เรียน)ถูกใช้อำนาจในการครอบงำ โดยหนังสือแบบเรียนจะพยายามสร้างให้เห็นว่าองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในแบบเรียนนั้น มีมาตรฐานโดยมีการเรียบเรียงจากผู้ทรงคุณวุฒิ และมีความพยายามสื่อให้เห็นว่าองค์ความรู้ต่างๆในแบบเรียนนั้นถูกต้อง โดยใช้ฉากที่มีบุคคลที่มีองค์ความรู้เฉพาะมาอธิบายให้แก่ นักเรียน เช่น มักคุเทศก์ และยังความสัมพันธ์ของสังคมในลักษณะลำดับชั้นทางสังคม หรือการเชื่อฟังผู้ใหญ่ ดังนั้นหากหนังสือแบบเรียนข้างต้น จึงสามารถสื่อถึงอุดมการณ์ชาตินิยมที่ปรากฏขึ้นในแบบเรียนได้อย่างเป็นที่ยอมรับ โดยผู้รับสาร(ผู้เรียน)จึงรับอุดมการณ์ชาตินิยมได้จากหนังสือแบบเรียนข้างต้นได้อย่างไม่กังขาสงสัย

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการผลิตหนังสือแบบเรียนยังพบว่า นอกจากหนังสือแบบเรียนวิชาสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์จะผลิตขึ้นเพื่อให้เป็นเอกสารประกอบการเรียนที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสังคมและประวัติศาสตร์ไทยแล้ว หนังสือแบบเรียนยังผลิตขึ้นเพื่อปลูกฝังลักษณะหรือความคิดที่รัฐเห็นว่ามีความถูกต้อง เหมาะสม หรือเป็นสิ่งที่นักเรียนควรปฏิบัติไปสู่ผู้เรียนด้วย จึงกล่าวได้ว่าหนังสือแบบเรียนนั้นเป็นเครื่องมือที่รัฐใช้ถ่ายทอดอุดมการณ์บางประการแก่ผู้เรียนเพื่อเตรียมให้เป็นสมาชิกตามที่รัฐต้องการในสังคม

ส่วนด้านการกระจายตัวพบพบว่า หนังสือแบบเรียนเป็นวาทกรรมที่ได้รับการรับรองให้ใช้ในระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ซึ่งทุกคนจำเป็นต้องเข้ารับการศึกษาในระดับนี้ตามที่รัฐกำหนด เด็กทุกคนที่เข้ารับการศึกษาตามระบบนี้จึงเป็นคนกลุ่มใหญ่และกระจายอยู่ในส่วนต่างๆของประเทศจึงจำเป็นต้องใช้แบบเรียนเหล่านี้ในการศึกษา หนังสือแบบเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่เข้าถึงผู้เรียนของประเทศได้อย่างมาก ประกอบกับแบบเรียนยังมีลักษณะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์จึงสามารถผลิตซ้ำตามความต้องการได้อย่างไม่จำกัด หนังสือแบบเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่สามารถเข้าถึงคนกลุ่มใหญ่ของประเทศและสามารถถ่ายทอดอุดมการณ์ได้

หากพิจารณากระบวนการบริโภคและตีความด้วยพบเห็นว่า ด้านเหตุที่หนังสือเรียนผลิตขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญและผ่านการตรวจสอบดูแลจากภาครัฐ จึงทำให้สารเหล่านั้นได้รับการตีความว่าเป็นความรู้ที่เป็นมาตรฐานและเชื่อ

ว่าถูกต้องเหมาะสม ความคิดหรืออุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเรียนจึงได้รับการตีความในลักษณะเดียวกัน ผู้อ่านจึงพร้อมที่จะเรียนรู้ ทำความเข้าใจ จดจำและปฏิบัติตามอุดมการณ์เหล่านั้นด้วย

เมื่อพิจารณาจากการใช้หนังสือเรียนในการสอบจะพบว่า หนังสือเรียนเป็นตัวบทที่ครูผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหา ต่างๆ ไปสู่นักเรียนที่เป็นผู้รับสาร เนื่องจากครูเป็นผู้มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนโดยตรง อีกทั้งครูยังเป็นบุคคลที่ สังคมไทยให้ความเคารพ ยกย่อง ความรู้และความคิดต่างๆ จากหนังสือเรียนเมื่อถูกถ่ายทอดผ่านครูแล้วจึงกลายเป็นสิ่งที่ นักเรียนเชื่อว่าถูกต้อง หรือเหมาะสมควรที่จะปฏิบัติตาม

หนังสือแบบเรียนที่วิเคราะห์ข้างต้นนั้นช่วยให้เห็นว่า กระบวนการผลิตตัวบทหนังสือแบบเรียนมีความเกี่ยวข้องกับ รัฐและประชาชน หนังสือเรียนมีกระบวนการและเป็นแบบแผนซึ่งอยู่ในการควบคุมของรัฐ แบบเรียนข้างต้นจึงมีบทบาทในการ ถ่ายทอดอุดมการณ์ที่รัฐเห็นว่าเหมาะสมไปยังผู้เรียน เพื่อมุ่งสร้างสมาชิกของสังคมตามความต้องการของรัฐ แบบเรียนเลือกที่จะ อธิบายถึงความสำคัญของชาติไทย สถาบันพระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรมไทยเท่านั้น เพื่อให้มีความชัดเจนของเชื้อ ชาติและวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของรัฐสมัยใหม่ ที่ต้องมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ประชาชน ดินแดนที่ แน่นนอน รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย รัฐยังมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาเอกราชของชาติไว้ การสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยมจึง เป็นสิ่งสำคัญสำหรับรัฐในการสร้างรัฐ

ผู้เสียประโยชน์ คือผู้รับสารหรือนักเรียน กล่าวคือแบบเรียนเป็นการนำเสนอข้อมูลด้านเดียว การนำเสนอข้อมูลนั้น ถูกคิดวิเคราะห์และบรรจุด้วยนักวิชาการซึ่งรัฐเป็นผู้ควบคุมอยู่เบื้องหลัง ดังนั้นเนื้อหาที่ผู้รับสารได้รับก็จะเป็นสารเพียงด้าน เดียวที่รัฐบาลต้องการส่งถึงผู้เรียน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วนั้นข้อมูลหรือเหตุการณ์ต่างๆ จำเป็นต้องให้ผู้อ่านรับรู้ทั้งสองด้าน แต่รัฐก็เลือกที่จะบรรจุข้อมูลเพียงด้านเดียวลงไปในตัวบทแบบเรียน เช่น ข้อมูลอ้างอิงหรือเอกสารอ้างอิงในการสร้างตัวบท แบบเรียนนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นข้อมูลอ้างอิงที่ฝ่ายไทยเป็นผู้เขียนขึ้นมา เช่น การที่ไทยทำสงครามกับประเทศพม่า เหตุการณ์ ต่างๆ ได้ถูกอ้างอิงหรือเขียนมาจากพงศาวดารของไทย ดังนั้นผู้อ่านก็จะได้รับทราบเพียงแค่นั้นด้านเดียวเท่านั้น

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ารัฐเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการที่ผลิตแบบเรียนขึ้นมาเพื่อให้ผู้อ่านปฏิบัติและอยู่ในกรอบ ของสังคมตามแบบอย่างของรัฐที่ต้องการ แบบเรียนจึงถือเป็นเครื่องมือของรัฐ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง “การวิเคราะห์วาทกรรมชาตินิยมไทยในแบบเรียนสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์” จากหนังสือ เรียน รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยฉบับ นี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำมาปรับใช้ และเป็นการเพิ่มเติมองค์ความรู้ในเรื่องชาตินิยมไทยในแบบเรียนวิชาสังคมศึกษาและ ประวัติศาสตร์ อาจเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการรองรับการรวมตัวของประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียนที่กำลังจะเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2558

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าหนังสือแบบเรียนนั้น ผู้เรียบเรียงจะมาจากหน่วยงานภาครัฐและผู้ทรงคุณวุฒิ ในการเรียบ เรียง ในฐานะของผู้มีความเชี่ยวชาญที่สามารถกำหนดเนื้อหา ว่าหนังสือแบบเรียนนั้นๆ ควรมีลักษณะอย่างไร สิ่งใดที่เหมาะสม กับการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับนั้นๆ โดยผู้เรียนไม่สามารถเลือกเนื้อหาสาระได้ จึงสะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนในเรื่องของผู้ส่ง สาร (ภาครัฐ) เป็นผู้มีอำนาจเหนือกว่าผู้รับสาร (ผู้เรียน) ซึ่งผู้เขียนแบบเรียนนั้นไม่ควรมาจากส่วนกลางหรือภาครัฐเพียงส่วน เดียว เพราะองค์ความรู้ที่ได้ จะเป็นองค์ความรู้ที่ภาครัฐต้องการจะสื่อเพื่อผลประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญ อาจทำให้ผู้เรียนไม่ได้ รับองค์ความรู้ที่ครอบคลุม กล่าวคือรู้เฉพาะสิ่งที่ภาครัฐต้องการให้รู้เท่านั้น ดังนั้นการเขียนแบบเรียนควรให้เอกชนหรือกลุ่มผู้มี

ความรู้โดยตรงเช่น ชาวบ้านหรือผู้อยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ มาเป็นผู้ร่วมเขียนแบบเรียนด้วย เพื่อจะทำให้ผู้อ่านได้รับทราบข้อมูลในลักษณะที่รอบด้านมากขึ้น

แบบเรียนควรมีข้อมูลอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลหลายด้าน ไม่ใช่มีเพียงแค่แหล่งข้อมูลเพียงด้านเดียว เช่น หากเขียนเรื่องของการทำสงครามระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ก็ควรที่จะอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่มาจากประเทศเพื่อนบ้านด้วย เพราะการอ้างอิงข้อมูลจากไทยเพียงด้านเดียวจะทำให้หนังสือแบบเรียนนั้นดูไม่เป็นธรรม และการใช้ข้อมูลอ้างอิงจากหลายด้านก็สามารถช่วยเกิดความรู้ในสิ่งใหม่ๆ ขึ้น

หนังสือแบบเรียน จะมีฉากการเรียนการสอน โดยจะมีการกล่าวถึงคุณครูซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ส่งสารโดยถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ให้แก่นักเรียน และหากนักเรียนมีข้อสงสัยหรือต้องการซักถามก็ต้องยกมือขึ้นเพื่อขออนุญาต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสังคมและวัฒนธรรมของไทยที่ยกย่องคุณครูให้ความเคารพ และมองคุณครูเป็นผู้มีสถานภาพทางสังคมสูง ดังนั้นการมีฉากครูในการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้แก่นักเรียน โดยนักเรียนก็รับการถ่ายทอดและคล้อยตาม จึงสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจที่เหนือกว่าระหว่างผู้รับและผู้ส่งสาร ดังนั้นในแบบเรียนไม่ควรมีฉากที่แสดงให้เห็นว่าครูมีอำนาจในการฐานะของผู้ส่งสารมากเกินไป เพื่อลดการกดทับการรับรู้ของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดมากขึ้น

แบบเรียนควรมีการกล่าวถึงประเด็นเชื้อชาติอื่น สถาบันอื่นและวัฒนธรรมอื่นในสังคม เพื่อลดการกดทับในสังคม การวิเคราะห์แบบเรียนข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แบบเรียนมุ่งอธิบายถึงความสำคัญ และสร้างความภาคภูมิใจแก่เชื้อชาติไทยเพียงเชื้อชาติเดียวมากเกินไป ซึ่งส่งผลกระทบ คนเชื้อชาติอื่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และในส่วนของวัฒนธรรมนั้นแบบเรียนก็เสนอข้อมูลเพียงด้านเดียวเพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้อ่านต่อวัฒนธรรมไทย แบบเรียนจึงควรนำเสนอข้อมูลที่รอบด้านมากขึ้นและควรอธิบายถึงเชื้อชาติอื่น หรือวัฒนธรรมอื่นในสังคมไทยบ้าง เพื่อลดการกดทับ ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านลดความรู้สึกของความเป็นชาตินิยมไปได้บ้าง เพื่อให้สอดคล้องกับการเปิดเสรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

การเขียนแบบเรียนควรมีความร่วมมือกันของประเทศในภูมิภาคอาเซียน ในการร่วมกันเขียนแบบเรียนขึ้นมาเพื่อให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกันของประเทศสมาชิก และตอบสนองความต้องการของการรวมกลุ่มประเทศอาเซียนในเรื่องของเสาหลักความมั่นคงทางวัฒนธรรม โดยควรมีการจัดประชุมของประเทศสมาชิกในการร่วมกันเขียนแบบเรียนร่วมกัน โดยต้องมีการดำเนินงานในลักษณะของรูปธรรม เช่นการร่วมกันบังคับใช้แบบเรียนที่มีการร่วมกันเขียนของประเทศสมาชิก เพื่อลดความเข้มข้นของความรู้สึกชาตินิยมของแต่ละประเทศสมาชิก

ควรมีการแก้ไขแบบเรียนให้ทันกับสถานการณ์บ้านเมืองอยู่เสมอ เพราะจะทำให้ผู้อ่านได้รับทราบถึงข้อมูลที่ปัจจุบัน และเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนจำเป็นต้องพัฒนาตัวเองหรือหาความรู้อยู่เสมอเพื่อให้เข้าใจและสามารถถ่ายทอดแบบเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยการแก้ไขแบบเรียนให้ทันตามสถานการณ์ของบริบทสังคมในขณะนั้นๆ ควรมีการร่วมกันแก้ไขจากการระดมความคิดของทุกภาคส่วน ไม่ใช่เป็นเพียงการแก้ไขโดยส่วนกลางหรือภาครัฐเท่านั้น

แบบเรียนควรมีลักษณะให้ผู้อ่านได้คิดเพิ่มเติมจากข้อมูลหรือเนื้อหาในแบบเรียน ไม่ควรกำหนดรูปแบบของการกระทำของผู้อ่านมากเกินไปว่าสิ่งใดถูกหรือผิด แต่ควรให้เนื้อหาข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจนเพื่อให้ผู้อ่านได้เกิดการวิเคราะห์ด้วยตนเองบ้าง เพราะแบบเรียนที่ได้วิเคราะห์นั้นมีลักษณะครองจำผู้เรียนมากเกินไป จึงทำให้ผู้รับสารหรือผู้เรียนไม่ได้คิดวิเคราะห์เพิ่มเติม

การตรวจสอบเนื้อหาของแบบเรียนควรร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและในส่วนของภูมิภาค รวมถึงประเทศสมาชิก การตรวจสอบข้อมูลควรมีการปรับเปลี่ยนไปในแต่ละปี เพื่อให้ข้อมูลเนื้อหาที่ได้นั้นครอบคลุม และถูกต้องและสอดคล้องกับการมีอัตลักษณ์ร่วมกันของประเทศสมาชิกอาเซียน

ควรมีการประเมินแบบเรียนโดยผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายภาคส่วน ไม่ควรประเมินจากส่วนกลางหรือภาครัฐเพียงอย่างเดียว เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจว่าแบบเรียนดังกล่าวมีข้อมูลที่ถูกต้อง และสามารถพัฒนาความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป อาจจะได้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษาครั้งต่อไป อาจจะได้ศึกษาหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษา และประวัติศาสตร์ในช่วงที่ต่างออกไป เช่น ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น-ปลาย เพราะการส่งผ่านความรู้ของรัฐบาลนั้นอาจยังคงส่งผ่านในแบบเรียนสังคมศึกษา และประวัติศาสตร์ในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้น-ปลาย ดังนั้นหากศึกษาในระดับช่วงชั้นที่สูงขึ้น ก็จะทำให้ทราบความต้องการที่ต้องการส่งผ่านอุดมการณ์ของรัฐครอบคลุมในระดับช่วงชั้นการศึกษามากขึ้น

การศึกษารุ่นต่อไป อาจจะได้ศึกษากระบวนการสร้างชาตินิยมไทยในแบบเรียนในรายวิชาที่ต่างออกไป เพื่อที่ว่าภาครัฐนั้นมีการส่งผ่านอุดมการณ์ไปยังรายวิชาอื่นหรือไม่อย่างไร เช่น การศึกษากระบวนการสร้างชาตินิยมไทยในรายวิชาภาษาไทย การศึกษากระบวนการสร้างชาตินิยมไทยในวิชาพระพุทธศาสนา เป็นต้น

การศึกษารุ่นต่อไป อาจได้ใช้กรอบแนวคิดหรือเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ที่ต่างออกไปในการวิเคราะห์ว่าททกรรมชาตินิยมไทยในแบบเรียนสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์ เพื่อดูผลการวิจัยที่เกิดขึ้นว่า หากใช้กรอบแนวคิดหรือเครื่องมือที่ต่างออกไปแล้วจะได้ผลการวิจัยที่ต่างหรือเป็นไปในลักษณะที่คล้ายคลึงกันอย่างไร

การวิจัยเชิงปริมาณ การศึกษารุ่นต่อไป อาจจะได้เปลี่ยนวิธีการศึกษาจากการศึกษาเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณในการศึกษาชาตินิยมไทย เพื่อให้ได้เนื้อหาของผลการวิจัยในอีกลักษณะหนึ่ง และจะทำให้ความรู้ในเรื่องของชาตินิยมไทยและผลการวิจัยครอบคลุมมากขึ้น เช่น การศึกษาอัตราการรับรู้ถึงความเป็นชาตินิยมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. 2553ก. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สกสศ.

_____. 2553ข. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สกสศ.

_____. 2553ค. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สกสศ.

_____. 2553ง. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สกสศ.

_____. 2553จ. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สกสศ.

_____. 2553ฉ. หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สกสศ.

สายชล สัตยานุรักษ์. 2551. งานประชุมวิชาการ ชาตินิยมกับพหุวัฒนธรรม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.